

Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanım Durumları ile Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Level of Loneliness and Substance Use of University Students

Veysel Can¹, Sibel Küçükkoğlu², Aynur Aytekin Özdemir³, Mehmet Bulduk⁴

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Van, Türkiye

²Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Konya, Türkiye

³İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye

⁴Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş Meslek Yüksekokulu, Van, Türkiye

ÖZ

GİRİŞ ve AMAÇ: Gençlerin büyük bir çoğunluğu zaman zaman yalnızlık duygusu yaşamakta ancak bir kısmı bunu baskılamak için madde kullanımına yönelebilmektedir. Çalışma üniversite öğrencilerinin madde kullanım durumları ile yalnızlık düzeylerini incelemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yürütülmüştür.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Araştırmanın evrenini 2017-2018 bahar yarıyılında iki farklı üniversitenin Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmada evren ulaşılabilir olduğu için, örneklem seçimine gidilmemiş evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve anket formlarını eksiksiz olarak dolduran (n=424) öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Tanıtıcı Bilgi Formu ve UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın tüm aşamasında etik ilkelere sadık kalınmıştır.

BULGULAR: Çalışmaya katılan öğrencilerin ortalama 21.40±3.44 yaşında ve %60.6'sının kız öğrenci olduğu, %54.7'sinin ailesinin gelir düzeyini kötü olarak algıladığı, büyük çoğunluğunun (%90.3) herhangi bir işte çalışmadığı, %42'sinin geniş ailede yaşadığı, %50.9'unun annesinin okuryazar olmadığı belirlendi. Öğrencilerin %33.5'inin sigara, %7.8'inin alkol, %1.4'ünün de diğer bağımlılık yapıcı özelliği olan maddeleri kullandığı görüldü. Çalışmada UCLA Yalnızlık Ölçeği puan ortalamasının 39.42±10.18 olduğu belirlendi. Öğrencilerin madde kullanım durumları ile yalnızlık düzeyleri karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (p>0.05).

TARTIŞMA ve SONUÇ: Çalışmada öğrencilerin önemli kısmında madde kullanımı olduğu ancak madde kullanma durumlarının öğrencilerin yalnızlaşma düzeyi üzerine etkili olmadığı belirlendi.

Anahtar Kelimeler: madde kullanımı, üniversite öğrencisi, yalnızlık.

ABSTRACT

INTRODUCTION: A great majority of the youth sometimes experience a feeling of loneliness, but some of them tend to use substances. The study was conducted to investigate the level of loneliness and substance use of vocational school students.

METHODS: The universe of the study was formed by the students studying at the Vocational Schools of two different universities in the spring semester of 2017-2018. Since the study population was accessible, no sampling was performed, and the entire population was attempted to be studied. The study was completed by the students who volunteered to participate in the study and filled the questionnaires completely (n=424). The Introductory Information Form, and UCLA Loneliness Scale were used as data collection instruments in the study. Ethical principles were adhered at all stages of the study.

RESULTS: The mean age of the students included in the study was 21.40±3.44 years, 60.6% was female, 54.7% had perceived income level of his/her family as bad, the majority of them (90.3%) was unemployed, 42% was living in an extended family, 50.9% had an illiterate mother. 33.5% was smoking, 7.8% was consuming alcohol, and 1.4% was abusing other addictive substances of the students. In the study, the mean UCLA Loneliness Scale score of the students was found to be 39.42±10.18. No statistically significant difference was found between substance use and loneliness levels of the students (p>0.05).

DISCUSSION AND CONCLUSION: It was determined that a significant number of students used substances, but their substance use did not affect their level of loneliness.

Keywords: substance use, university student, loneliness.

İletişim / Correspondence:

Doç.Dr. Sibel Küçükkoğlu

Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Konya, Türkiye,

E-mail: s_nadaroglu@hotmail.com

Başvuru Tarihi: 07.09.2020

Kabul Tarihi: 24.02.2021

GİRİŞ

Bağımlılık yapma özelliğine sahip madde kullanımı, ülkemizde ve tüm dünyada önemli bir halk sağlığı sorunudur. Madde kullanım oranı özellikle gelişmekte olan ülkelerde birçok önlemin alınmasına karşın git gide artmaktadır (1). Gençler arasında madde kullanımı, büyük oranda ergenlikte başlanmakta ve psikososyal ve kültürel faktörler kullanımında önemli rol oynamaktadır (2). Madde bağımlılığı önemli sağlık sorunları yaşatmanın yanında trafik kazaları ve intihara eğilimi artırma, suça yöneltme, ailede parçalanma, problemli iş yaşantısı, mesleki kayıplar ve ekonomik sorunlar başta olmak üzere, özelde bireye genelde ise topluma birçok zararı olan çok bileşenli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (3).

Gençler eğlenme, duygusal ve sosyal gereksinimlerini giderme, yaşadıkları sorunlardan uzaklaşma, heyecan arama gibi nedenlerle madde kullanımını deneyebilirler (4). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10–19 yaş aralığını “adölesan”, 15–24 yaş aralığını “genç” ve 10–24 yaş arasını “gençlik” olarak tanımlamıştır. Gençlik dönemi, yaşam döngüsünde önemli bir süreç olup fiziksel ve duygusal değişimlerin, yetişkinlik dönemine ait rol ve sorumlulukların edinildiği bir süreçtir. Ülkemizde üniversite eğitimi gören gençlerin büyük kısmı 18-25 yaş aralığında olup bu gençlik tanımına uymaktadır (5). Üniversite yılları ergenlik döneminin getirdiği birçok fiziksel ve psiko-sosyal uyum sorunlarına ek olarak yaşadığı şehirden, ailesinden ayrılan genç için barınma ve beslenme sorununu çözme, yeni girdiği çevreye uyum sağlama, bir mesleğe aday olma ve daha sonra iş bulma sorununu çözme gibi birçok problemleri çözmesi gereken yıllardır. Bu problemlere bağlı ortaya çıkan yüksek anksiyetenin, üniversite öğrencilerinde madde kullanımını artırdığı belirtilmektedir (6).

İnsanlar için sorun oluşturabilecek durumlardan biri de yalnızlıktır. Yalnızlık “arzu edilen ve mevcut sosyal ilişkilerde nitelik (örn, anlamlı yakın ilişkilerin yokluğu) veya nicelik (örn, az sayıda arkadaşla sahip olmak) olarak farklılık olduğunda oluşan ve bireyde psikolojik sıkıntı oluşturabilen bir deneyim” olarak tanımlanmaktadır (7). Gençlerin önemli bir kısmı ergenlik döneminde yaşadığı farklı duygusal dalgalanmalar neticesinde kısmen de olsa yalnızlık duygusu yaşamakta ve durum ile baş edebilmek ve rahatlama duygusunu yaşayabilmek

için bağımlılık yapıcı maddelere yönelebilmektedir (8). Yıldırım ve ark.’ının yapmış olduğu çalışmada alkol ve madde bağımlısı bireylerin %71’inin yalnızlık duygusu yaşadığı vurgulanmıştır (9). Dört farklı ülkede ergenlerin madde kullanımı ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, madde kullanım davranışı sergileyen ergenlerin kullanmayan yaşlılarına göre yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (10). Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ülkemizde üniversite öğrencilerinde madde kullanımı ile yalnızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların oldukça sınırlı sayıda (11, 12) olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılacak çalışmaların yalnızlık duygusu ile başa çıkmak için gençlerin yöneleceği riskli davranışlarının önüne geçebilmek için yol gösterici stratejiler içereceği düşünülmektedir.

Amaç: Çalışma meslek yüksekokulu öğrencilerinin madde kullanım durumları ile yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tasarımda yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş Meslek Yüksekokulu ve Hakkari Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda Mart 2018– Mayıs 2018 tarihleri arasında yapıldı.

Araştırmanın Evren-Örnekleme

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş Meslek Yüksekokulu’nda öğrenim gören toplam 630, Hakkari Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda öğrenim gören toplam 424 öğrenci çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden evren aynı zamanda örnekleme oluşturmıştır. Öğrencilerin örnekleme alınma kriterleri olarak, çalışmaya katılmaya gönüllü olma ve anket formlarını eksiksiz olarak doldurma ve çalışmanın yapıldığı sırada aktif olarak öğrenim görme kriterleri aranmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Özellikleri

Çalışmada veri toplama aracı olarak Tanıtıcı Bilgi Formu ve UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla literatür doğrultusunda (8, 11, 12) araştırmacılar tarafından “Tanıtıcı Bilgi Formu” oluşturuldu. Form araştırmaya alınacak öğrencilere ait; sınıf, cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum, sosyal ilişki ve madde kullanım durumu hakkında bilgi edinmeye yönelik sorulardan oluşturuldu.

UCLA Yalnızlık Ölçeği

UCLA Yalnızlık Ölçeği, bireylerin genel yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla Russell, Peplau ve Ferguson tarafından 1978 yılında geliştirilmiştir (13). Türkiye’de, Demir (1989) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. UCLA, 20 maddeden oluşan 10 tanesi düz yönde, 10 tanesi ters yönde kodlanmış, 4’lü likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin her bir maddesinde sosyal ilişkilerle ilgili duygu ve düşünce belirten bir durum sunulmakta ve bireylerden bu durumu ne sıklıkta yaşadığını şıklarda belirtmesi istenmektedir. Ölçekteki 10 ifade (1,4,5,6,9,10,15,16,19,20) sosyal ilişkilerden doyumu gösteren pozitif ifadeler; “hiç yaşamam” 4, “nadiren yaşarım” 3, “bazen yaşarım” 2, “sık sık yaşarım” 1 şeklinde puanlanırken; kalan 10 ifade (2,3,7,8,11,12,13,14,17,18) ise sosyal ilişkilerden memnuniyetsizliği gösteren negatif ifadeleri içeren maddeler “hiç yaşamam” 1, “nadiren yaşarım” 2, “bazen yaşarım” 3, “sık sık yaşarım” 4 puan şeklinde düz puanlanmaktadır. UCLA Yalnızlık Ölçeği’nden alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 20’dir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek yalnızlık düzeyini, düşük puan düşük yalnızlık düzeyini göstermektedir (14). Ölçeğin Türkçe formunda yapılan iç geçerlilik katsayısı 0.96 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen Cronbach alfa katsayısı 0.83 olarak belirlendi.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için öncelikle araştırma yapılan kurumlardan resmi izinler alınmıştır. Anketler araştırmacı tarafından Aralık 2017– Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket uygulanacak öğrencilere araştırmanın amacı ve ilgili gerekli bilgiler verildikten sonra bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Araştırmaya katılmaya istekli olan öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin toplanması amacıyla öğrencilere “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “UCLA Yalnızlık Ölçeği” sınıf ortamında uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmacı

tarafından dağıtılan formların doldurulma şekli hakkında gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra anket formları dağıtılmış ve veri toplama süreci ortalama 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için IBM SPSS Statistics 22 (IBM SPSS, Türkiye) programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken öncelikle sayı, yüzde ve ortalama değerler sunuldu. İstatistiksel analizde parametrelerin normal dağılıma uygunluk durumuna göre bağımsız gruplarda t testi, normal dağılım göstermeyen parametrelerde ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde kabul edilmiştir.

Araştırmanın Güçlükleri ve Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece iki ilde yapılması ve veri toplama araçlarının öz bildirime dayalı olması bu araştırmanın sınırlılığı olarak düşünülebilir.

Etik İlkeler

Araştırmaya başlamadan önce, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Etik Kurul’undan (2017-10/7) onay alındıktan sonra, araştırmanın yapıldığı Yüksekokul yöneticilerinden ve bağlı bulunduğu Üniversitelerden yazılı izinler, çalışmaya katılacak öğrencilerden hem yazılı hem de sözel izin alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanması esnasında bireylere araştırma hakkında bilgi verilerek "Aydınlatılmış Onam" ilkesi, araştırmaya katılıp katılmama konusunda özgür oldukları belirtilerek "Özerkliğe Saygı" ilkesi, araştırmaya katılan bireylere bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilerek "Gizlilik ve Gizliliğin Korunması" ilkesi yerine getirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin ortalama 21.40 ± 3.44 yaşında ve %60.6’sının kız öğrenci olduğu, %54.7’sinin ailesinin gelir düzeyini kötü olarak algıladığı, büyük çoğunluğunun (%90.3) herhangi bir işte çalışmadığı, %42’sinin geniş ailede yaşadığı, %50.9’unun annesinin okuryazar olmadığı, babaların ise büyük kısmının (%40.8) ilkökul mezunu olduğu, öğrencilerin yarıya yakını (%49.5) okudukları bölümdeki başarı durumlarını “iyi” olarak ifade ettiği, büyük kısmının (%88.9) herhangi bir sağlık sorununun olmadığı belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Yaş*	21.40±3.44	
Cinsiyet		
Kadın	257	60.6
Erkek	167	39.4
Sosyoekonomik durum		
İyi	87	20.5
Orta	105	24.8
Kötü	232	54.7
Çalışma Durumu		
Çalışan	41	9.7
Çalışmayan	383	90.3
Yaşanılan Yer		
İl	307	72.4
İlçe	27	6.4
Köy	90	21.2
Aile tipi		
Çekirdek	230	54.2
Geniş	178	42.0
Parçalanmış	6	1.4
Ebeveyn kaybı olan	10	2.4
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil	216	50.9
İlkokul	140	33.0
Ortaokul	39	9.2
Lise	27	6.4
Üniversite	2	0.5
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	68	16.0
İlkokul	173	40.8
Ortaokul	66	15.6
Lise	89	21.0
Üniversite	28	6.6
Bölümdeki başarı durumu		
Kötü	19	4.5
Orta	132	31.1
İyi	210	49.5
Çok iyi	63	14.9
Bedensel veya ruhsal hastalık		
Var	47	11.1
Yok	377	88.9

*Ortalama ± standart sapma

Tablo 2’de öğrencilerin madde kullanımına yönelik bazı özellikleri sunulmuştur. Tablo incelendiğinde öğrencilerin %60.1’inin sigara, 15.3’ünün alkol, %4.5’inin diğer bağımlılık yapıcı özellikte olan (Esrar, eroin, uyku ilaçları, kokain, bonzai, uçucu madde vb) maddeleri en az bir kez denediği; bu deneyenlerden %55.3’ünün sigara kullanımına devam ettiği, alkol deneyen 65 öğrencinin 33’ünün (%50.8) alkol kullanımına devam ettiği, diğer bağımlılık yapan maddeleri deneyen 19 öğrencinin 6’sının (%31.6) bu maddeleri kullanmaya devam ettiği görülmektedir. En fazla özentili ve merak duygusunun gençleri madde kullanımına yönelttiği, kullanılan maddenin ise çoğunlukla yakın arkadaş ile birlikte kullanılma eğilimi olduğu belirlendi.

Tablo 2. Öğrencilerin Madde Kullanımına Yönelik Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Sigara deneyimi		
Evet	257	60.1
Hayır	167	39.9
Sigara deneme yaşı*	15.73±3.29	
Ailede sigara içen bulunma		
Evet	286	67.5
Hayır	138	32.5
Yakın arkadaşlarda sigara içen bulunma		
Evet	310	73.1
Hayır	114	26.9
Sigaranın birlikte içildiği kişi		
Ailemden biri	21	8.2
Yakın arkadaşım	184	71.6
Tek başıma	52	20.2
Sigara deneme nedeni		
Özentili/zevk/merak	195	46.0
Aile problemleri, sıkıntı ve stres	56	13.2
yaşama		
Arkadaş baskısı	6	1.4
Halen sigara kullanma durumu		
Evet	142	33.5 (55.3)***
Hayır	115	27.1 (44.7)
Alkol deneme durumu		
Evet	65	15.3
Hayır	359	84.7
Alkol deneme yaşı*	18.24±1.77	
Ailede alkol kullanılma durumu		
Evet	20	4.7
Hayır	404	95.3
Alkolün birlikte içildiği kişi		
Ailemden biri	8	12.3
Yakın arkadaşım	50	76.9
Tek başıma	7	10.8
Alkol deneme nedeni		
Özentili/zevk/merak		
Aile problemleri, sıkıntı ve stres	26	40.0
yaşama	15	23.1
Arkadaş baskısı	2	3.1
Özel bir gün	22	33.8
Halen alkol kullanma durumu		
Evet	33	7.8 (50.8)***
Hayır	32	7.5 (49.2)
Diğer maddeleri** deneme durumu		
Evet	19	4.5
Hayır	405	95.5
Ailede diğer madde kullanılma durumu		
Evet	6	1.4
Hayır	408	98.6
Halen diğer madde kullanma durumu		
Evet	6	1.4 (31.6)***
Hayır	13	3.1 (68.4)

*Ortalama ± standart sapma

** Esrar, eroin, uyku ilaçları, kokain, bonzai, uçucu madde

***Yanıtlar evet üzerinden verilmiştir.

Çalışmada öğrencilerin yalnızlık düzeyleri incelendiğinde UCLA Yalnızlık Ölçeği toplam puan ortalamasının 39.42±10.18 olduğu belirlendi. Öğrencilerin aktif olarak madde kullanım durumları ile yalnızlık puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (p>0.05, Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Madde Kullanım Durumuna Göre Yalnızlık Puan Ortalamalarının Dağılımı

Madde kullanımı	UCLA Yalnızlık Ölçeği Toplam Puan Ortalaması X±SS	Test ve p
Sigara		
Evet	40.02±10.69	t=0.042
Hayır	39.97±9.64	p=0.966
Alkol		
Evet	41.72±13.10	MWU: 522.500
Hayır	40.21±9.41	p=0.942
Diğer madde		
Evet	53.33±17.20	t=1.996
Hayır	40.38±11.01	p=0.062

TARTIŞMA

Üniversite yıllarında problemlerin (aileden ayrılma, yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışma vb.) yoğun yaşanması, gerçekten uzak beklentilerin fazla ve sosyal desteğin yetersiz olması gençlerin doğru değerlendirmeler yapmalarını engellemekte ve bazı sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu sorunlara bağlı olarak gelişen stres, üniversite öğrencilerinde sigara, alkol ve diğer bağımlılık yapma özelliğine sahip maddelerin kullanımını arttırmaktadır (5, 6, 15). Özellikle sigaranın kolay ulaşılabilir ve toplumsal açıdan kabul edilebilirliğinin diğer bağımlılık yapan maddelere kıyasla daha yüksek olması sigara bağımlılığı daha yaygın olarak görülen bağımlılık türü yapmaktadır (16). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin madde kullanım durumları ile yalnızlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla planladığımız çalışmada öğrencilerinin yarısından fazlasının (%60.1) sigarayı en az bir kez denediği saptanmıştır. Ülkemizde üniversite öğrencilerinde sigara içme alışkanlığını belirlemeye yönelik yapılmış çeşitli çalışmalarda öğrenciler arasındaki kullanım sıklığının %14 ile %48 oranları arasında değiştiği bildirilmektedir (17). Üniversite öğrencilerinde yapılan diğer çalışmalarda yaşam boyu en az bir kez sigara deneme oranı çalışma bulgularımıza benzer şekilde Turhan ve ark.'ları tarafından %73.2 (5), Kolay Akfert ve ark.'ları tarafından %61.5 (18), Çamur ve ark. Tarafından ise %65.6 (19) olarak bildirilmiştir. Buna karşın ülkemizde yapılan bazı çalışma sonuçları sigara deneme oranının daha düşük olduğunu göstermiştir (20-22). Yapılan çalışma sonuçlarının farklı olmasında çalışmaların yapıldığı grubun özelliğinin etkili bir belirleyici olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın yapıldığı Van

ilinde teorik ve uygulamalı dersler sırasında sigaranın zararları konusu sürekli vurgulanan Tıp Fakültesi öğrencileri arasında dahi sigara kullanım oranı %34 olarak belirtilmiştir (23). Çalışmalar bu bölgede sigara kullanım oranının hala yüksek olduğunu göstermektedir.

Sigara içmeyi deneyimleme onu içmeyi sürdürme açısından önemli bir risk faktörüdür. Bu çalışmadaki öğrencilerin %33.5'ünün halen sigara kullanımına devam ettiği tespit edilmiştir. Diğer çalışmalarda da sigara deneyimleyen öğrencilerin bir kısmının içmeye devam ettiği belirtilmiştir (24, 25, 26, 27). Bu durum üniversite öğrencilerinin sigaranın zararları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, kullanıma yönelik önleme programlarının yetersizliği veya aile üyeleri ve yakın arkadaşlarındaki sigara kullanım oranının yüksek olmasıyla bağlantılı olabilir. Ayrıca çalışmamızda öğrencilerin sosyal çevresini oluşturan aileleri ve yakın arkadaşlarında sigara kullanma oranı sırasıyla %67.5 ve %73.1 olarak tespit edilmiş olup sigara içenlerin %71.6'sı ilk kullanımlarını yakın arkadaşlarıyla deneyimlediklerini ifade etmiştir. Sağlık yüksekokulunda yapılan bir çalışmada öğrencilerin aile üyelerinde %53 oranında sigara kullanımı olduğu belirlenmiştir (28). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada ailesinde ve yakın arkadaşında tütün kullanımı olan öğrencilerin daha fazla tütün kullanma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. (29). Diğer çalışmalarda da öğrencilerin ailesinde veya yakın çevresinde sigara kullanımı olduğunda bu durumun onları daha fazla sigara kullanmaya yönelttiği vurgulanmıştır (5, 20).

Sigara deneme yaşı ile ilgili farklı çalışma sonuçları vardır. Bu çalışmada sigarayı deneyimleyen öğrencilerin ilk deneme yaş ortalaması 15.73±3.29 olarak tespit edilmiştir. Battaloğlu İnanç'ın ebelik bölümü öğrencilerinde yaptığı çalışmada ise ilk deneme yaşı ortalama 16 olarak belirtilmiştir (30). Yiğitalp'ın hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada ortalama sigaraya başlama yaşını 16,1±2,9 (22), Ulukoca ve ark.'ları üniversite öğrencilerinde sigara deneme yaş ortalamasını 15.7 (31), Köksal ise 16,45 olarak bildirmiştir (29). Yapmış olduğumuz çalışmanın bulgusu bildirilen literatür sonuçları ile uyumlu olup, ergenlik döneminin madde kullanımına başlama açısından riskli bir dönem olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Gençlerin önemli bir bölümü sigara kullanma nedenini özentisi ve merak olarak bildirmektedir (32). Çalışmamızda da sigara içen öğrencilerin en fazla sigarayı deneme nedeni “özentisi, zevk veya merak” olarak belirlenmiştir. Çakır Kayacık bir sağlık üniversitesindeki öğrenciler ile yaptığı çalışmada, sigaranın en önemli ilk deneme nedenini “merak ve özentisi” olarak vurgulamıştır (27). Ulukoca ve ark.’larının üniversite öğrencilerinde yaptığı bir diğer çalışmada da benzer şekilde sigaraya başlama nedenini (%33.2) merak olarak belirtilmiştir. (31). Sigaraya yönelik yapılan birçok yasal, politik ve eğitimsel çalışmalara rağmen, gençlerin sigaraya olan özentisi ve merak duygusunun halen devam ettiğini görmek düşünülmesi gereken bir sonuçtur.

Gençler arasında kullanım oranı yüksek diğer bir madde ise alkoldür. Çalışmaya katılan öğrencilerin %15.3’ü daha önce alkol kullanma deneyimlerinin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu öğrencilerden hemen hemen yarısının da halen alkol kullanmaya devam ettiği görülmektedir. Süngü’nün Bozok Üniversitesi lisans öğrencileriyle yaptığı çalışmada da öğrencilerin %18.4’ünün alkölü yalnızca denediği, %6.9’unun ise alkol kullanmaya devam ettiği belirtilmiştir (33). Battaloğlu İnanç’ın öğrencilerin sigara, alkol ve madde kullanımını incelediği çalışmada en az bir defa alkol deneme oranını %8,7, halen alkol kullanımını %7,1 (30) olarak bildirdiği görülmüştür. Bu çalışmalardan çok daha yüksek alkol kullanım oranı olduğunu gösteren literatürde bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin Köksal, yaşam boyu alkol kullanımını %39,0 ve son 1 ay içinde alkol kullanımını %19,3 (29), Dayı ve ark.’ları, %60.8’inin yaşam boyu en az bir defa alkol denediğini ve %41,8’inin son bir ayda alkol kullandığını (20) belirtmişlerdir.

Çalışmamızda alkol kullanan öğrencilerin %76.9’u alkölü ilk kez arkadaşı ile denediği ve %40’ının özentisi veya merak nedeniyle kullandığı, %33.8’i ise özel bir gün olması nedeniyle alkol aldığını belirtmiştir. Buğdaycı da yaptığı çalışmada bu çalışmanın bulgularına benzer şekilde üniversite öğrencilerinin alkölü ilk kez deneme nedeninin merak ve eğlence-kutlama olduğunu bildirmiştir (34). Koca ve Oğuzöncül öğrencilerin merak (%47,1), arkadaş etkisi (%40) sebebiyle alkölü içkiyi denediğini bildirmiştir (35). Battaloğlu İnanç’ta alkol içmeyi deneyen öğrencilerinin deneme nedenlerini merak ve arkadaş etkisi

olduğunu saptamıştır (30). Mevcut literatür sonuçları, sigara gibi alkölün de deneme nedeni olarak çoğunlukla eğlence, zevk ve merakı göstermektedir. Türkiye gerek coğrafi konumu gerekse genç nüfusu nedeniyle uyuşturucudan fazlaca etkilenen ülkelerden biridir. Madde kullanımına yönelik en güncel veriler Türkiye Uyuşturucu Raporu’nda sunulmuştur. Raporda katılımcıların hayatında en az bir kere %5,8’inin yatıştırıcı/sakinleştirici ilaç kullandığı, %3,1’inin ise yasa dışı madde kullandığı belirtilmektedir. Maddeyi ilk kullanım yaş ortalaması 19’dur (36). Erkeklerin madde kullanımı deneyimleri kadınlara göre daha fazla olup, esrar başta olmak üzere kokain, ekstazi, amfetaminler sıklıkla kullanılan maddelerdir (37). Bu çalışmada öğrencilerde bağımlılık yapan maddeleri (Esrar, eroin, uyku ilaçları, kokain, bonzai, uçucu madde) kullanma deneyimi oranı %4.5, halen bu maddeleri kullanma oranı ise %1.4 olarak saptanmıştır. Köksal’ın Samsun’da üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada madde kullanım oranını yaşam boyu %5.0 ve son bir aydaki kullanımın ise %1.4 olduğu tespit edilmiştir (29). Görgün ve ark.’ları Karadeniz Teknik Üniversitesinde yedi fakültede öğrenim gören öğrencilerle yaptığı çalışmada yaşam boyu en az bir defa madde kullanma oranını %5.6 olarak belirlediği görülmektedir (38). Ancak literatürde yaşam boyu en az bir defa veya halen madde kullanma oranını çalışma bulgumuza kıyasla daha yüksek tespit eden çalışmalarda mevcuttur (20, 31, 39, 40). Yapılan çalışmalarda kullanım oranları ile bilgiler katılımcıların verdiği bilgiler ile sınırlıdır. Gerçek sayıların daha yüksek olma ihtimaline karşı, yasa dışı maddeden gençlerin korunması, daha sıkı tedbirlerle bu tür maddelerin üretim, satış ve kullanılmasının engellenmesi gerekmektedir.

Çalışmada öğrencilerin sigara, alkol ve diğer bağımlılık yapma özelliğine sahip madde kullanım durumlarının yalnızlık puan ortalamaları üzerine etkili olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$, Tablo 3). Sigara kullanma ile yalnızlık düzeyinin karşılaştırıldığı çalışmalarda da benzer bir şekilde sigara kullanımının yalnızlık düzeyi üzerine etkili bir faktör olmadığı bildirilmiştir (41-43). Bu çalışmadan farklı olarak Habibi ve ark.’ları sigara içen gençlerin sigara içmeyenlere göre kendilerini daha yalnız hissettiklerini (44), Gürsoy ise sigara kullanan öğrencilerde yalnızlık puan ortalamasının anlamlı derecede yüksek olduğunu (11) tespit

etmiştir. Alkol kullanımı ile yalnızlık düzeyi arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalardan Cacioppo ve ark.'ları alkol kullanımında yalnız ve yalnız olmayan bireyler arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuşlardır (45). Ancak Derdiyok alkol kullanan öğrencilerin alkol kullanmayanlara göre yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır (46). Yapılan bir çalışmada ise kendini yalnız hisseden ergenlerin, yalnızlık hissini hafifletmek için baş etme yöntemi olarak alkol, sigara ve yasadışı maddeleri kullanma ihtimallerinin daha fazla olduğu vurgulanmıştır (47). Segrin ve ark.'ları yalnızlığın madde kullanımı üzerinde muhtemel bir doğrudan etkiye sahip olmadığını artan stres yoluyla önemli bir dolaylı etkiye sahip olabileceğini saptamıştır (48). Karamustafa'da madde kullanım bozukluğu olan hükümlülerde madde kullanmamış olanlara kıyasla daha yüksek yalnızlık puanı tespit etmiştir (49). Bazı çalışma sonuçları madde kullanan gençlerin daha yoğun yalnızlık duygusu yaşadığını göstermekte iken, diğer çalışmalar madde kullanımı ile yalnızlık arasında bir ilişki tespit edememiştir. Çıkan sonucun çalışma grupları ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Üniversite gençliği arkadaş ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı, grup davranışlarının sergilendiği dönemlerdir. Dolayısıyla madde kullanım davranışı da çoğu zaman arkadaş çevresinde toplu olarak yapılan bir eylem halini alabilir. Bu da öğrencileri yalnızlaştırmaktan ziyade öğrencilerin sosyalleşme aracı olarak kullandığı riskli bir durum halini oluşturabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda öğrencilerde başta sigara olmak üzere, alkol ve madde kullanımının önemli sayılabilecek boyutta olduğu, ancak madde kullanımının öğrencilerin yalnızlaşma düzeyi üzerine etkili olmadığı belirlendi. Bu sonucun Türk aile, arkadaş ve sosyal destek sistemiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ülkemizde bağımlı bireylerin madde kullanma davranışını genel olarak arkadaş çevresindeki bireylerle gerçekleştirdiği göz önüne alındığında bu durum gençleri yalnızlaştırmamakla birlikte, madde kullanma davranışı gence sosyal etkileşim olanağı bile sunabilmektedir. Bu durum da diğer madde kullanım alışkanlığı olmayan gençlerde merak ve

özenti gibi riskli duyguların oluşmasına neden olabilir. Madde kullanımı ile mücadele etmek amacıyla yapılacak politikalarda gençler için teşvik edici ortamların da ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler ve müdahaleler düşünülmelidir. Ayrıca madde kullanan üniversiteli öğrencilerin yalnızlık düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmaların artırılması ve yalnızlık düzeyi ile ilişkili olabilecek başka değişkenlerle olan ilişkisinin değerlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. İnandı T, Özer C, Akdemir A, Akoğlu S, Babayigit C, Turhan E, et al. Violence, Psychological Features, and Substance Use in High School Students in Hatay: a Cross-sectional Study. *Trakya Univ Tıp Fak Derg* 2009; 26(3): 189-196.
2. Herken H, Bodur S, Kara F. Üniversite Öğrencisi Kızlarda Madde Kullanımı ile Kişilik ve Ruhsal Belirti İlişkisi. *J Clin Psy*. 2000; 3(1): 40-45.
3. Yiğit Ş, Khorshid L. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*. 2006; 7(1): 24-30.
4. Ercan O, Alikashifoğlu M. Ergenlerde Madde Kullanımı. *Türk Pediatri Arşivi*. 2002; 37: 66-73.
5. Turhan E, İnandı T, Özer C, Akoğlu S. Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet ve Bazı Psikolojik Özellikler. *Türk J Public Health*. 2011; 9(1): 33-44.
6. Lanier CA, Nicholson T, Duncan D. Drug Use and Mental Well Being Among A Sample of Undergraduate and Graduate College Students. *J Drug Educ*. 2001; 31(3): 239-248.
7. Peplau LA, Perlman D. Loneliness: A Sourcebook Of Current Theory, Research And Therapy. New York: Wiley-Interscience, 1982.
8. Altındağ A, Yanık M, Yengil E, Karazeybek AH. Şanlıurfa'da Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*. 2005; 6: 60-64.
9. Yıldırım B, Engin E, Yıldırım S. Alkol ve Madde Bağımlılarında Yalnızlık ve Etki Eden Faktörler. *J Psy Nurs*. 2011; 2(1): 25-30.
10. Page RM, Dennis M, Lindsay GB, Merrill RM. Psychosocial Distress And Substance Use Among Adolescents in Four Countries: Philippines, China, Chile, and Namibia. *Youth Soc*. 2011; 43: 900-930.
11. Gürsoy F, Bıçakçı MY. Sigara Kullanan ve Kullanmayan Gençlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 2003, 14(2): 71-81.
12. Duran S, Gözetin A. Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Davranışı, Yalnızlık ve Stresle Baş Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bozok Tıp Derg*. 2017; 7(1): 1-7.

13. Russell D, Peplau LA, Ferguson ML. Developing A Measure Of Loneliness. Journal of Personality Assessment. 1978; 42(3): 290-294.
14. Demir A. UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. Psikoloji Dergisi. 1989; 7(23): 14-18.
15. Rassol GH, Villar Luis M, Carraro TE, Lopes G. Undergraduate Nursing Students Perceptions Of Substance Use and Misuse: A Brazilian Position. J Psychiatr Ment Health Nurs. 2006; 13: 85-89.
16. Örsel S. Nikotin bağımlılığı ve Nikotin bağımlılığının klinik değerlendirilmesi. Aytemur ZA, Elbek O, Ed. Tütün ve tütün kontrolü içinde. Ankara: AVES Yayıncılık; 2011.p 406-416.
17. Korkmazer B. Üniversite öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının sıklığı, aile hekimlerince verilen sağlık hizmetinin etkisi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi, 2018.
18. Kolay Akfert S, Çakıcı E, Çakıcı M. Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2009; 10: 40-47.
19. Çamur D, Üner S, Çilingiroğlu N, Özcebe H. Bir Üniversitenin Bazı Fakülte ve Yüksek Okullarında Okuyan Gençlerde Bazı Risk Alma Davranışları. Toplum Hekimliği Bülteni. 2007; 26(3): 32-38.
20. Dayı A, Güleç G, Mutlu F. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences. 2015; 28: 309-318.
21. Telliel Güler A. Ege Üniversitesi hazırlık sınıfı öğrencilerinde tütün, alkol, madde kullanımı ve sosyo-ekonomik düzey etkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 2008.
22. Yiğitalp G. Hemşirelik Öğrencilerinin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörler ve Bağımlılık Düzeyleri. Turk Toraks Derg. 2015; 16: 121-127.
23. Günbatar H, Sertoğullarından B, Ekin S. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerine Uygulanan Sigara Anket Sonuçları. Van Tıp Dergisi. 2014; 21(1): 29-33.
24. Zelan R. Üniversite öğrencilerinin stres düzeylerinin ve çocukluk çağı travmatik yaşantılarının madde kullanımına yönelik tutumları ile ilişkisi. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2019.
25. Tatar M. Tıp fakültesi öğrencilerinde sağlık okuryazarlığının sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile ilişkisi ve sağlık okuryazarlığını etkileyen faktörlerin incelenmesi. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık tezi, 2020.
26. Potuk Bilici B. çukurova üniversitesi öğrencilerinde sigara içme durumu ve tütün kontrol yasası ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık tezi. 2019.
27. Çakır Kayacık S. Bir sağlık üniversitesi öğrencilerinin sigara içme davranışlarının değerlendirilmesi. Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2019.
28. Çavuşoğlu F. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden aldıkları sosyal desteğin etkisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2009.
29. Köksal EN. Ondokuz mayıs üniversitesi öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanım sıklığının ve etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Uzmanlık tezi, 2016.
30. Battaloğlu İnanç B. Ebelik Bölümü Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanımını Etkileyen Faktörler ve Aile Sosyal Desteği. Euras J Fam Med. 2015; 4(1): 29-35.
31. Ulukoca N, Gökgöz Ş, Karakoç A. Kırklareli Üniversitesi Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı. Fırat Med J. 2013; 18(4): 230-234.
32. Korkmaz M, Ersoy S, Özkahraman Ş, Duran ET, Uslusoy EÇ, Sıtkı O, Orhan H. Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencilerinin Tütün Mamulleri-Alkol Kullanım Durumları ve Sigaraya Yaklaşımları. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 2013; 20(2): 34-42.
33. Süngü H. Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2014; 11(26): 167-194.
34. Buğdaycı G. Üniversite öğrencilerinin sigara, alkol ve madde kullanımı ve madde kullanımını etkileyen sosyal kültürel ve ekonomik süreçler. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2008.
35. Koca B, Oğuzöncül AF. İnönü üniversitesi sağlık yüksekokulu öğrencilerinin sigara, alkol, madde kullanımı, madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden aldıkları sosyal desteğin etkisi. Kocaeli Tıp Dergisi. 2015; 4(2): 4-13.
36. Türkiye Uyuşturucu Raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ankara 2019. Erişim Tarihi: 31.05.2020 <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>
37. WHO. Atlas on substance use (2010): resources for the prevention and treatment of substance use disorders. Erişim Tarihi: 31.05.2020 <https://www.who.int/publications-detail/9789241500616>

38. Görgün S, Tiryaki A, Topbaş M. Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanma ve Anne Babaya Bağlanma Biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2010; 11: 305-312.
39. Havaçeliği Atlam D, Yüncü Z. Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri.* 2017; 20: 161-170.
40. Aydoğdu B. Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, kaygı duyarlılığı ve madde kullanım durumları. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi,* 2013.
41. Yılmaz E, Yılmaz E, Karaca F. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Genel Tıp Derg.* 2008; 18(2): 71-79.
42. Elkin N. Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Durumlarının Değerlendirilmesi. *DÜ Sağlık Bil Enst Derg.* 2017; 7(2): 89-96.
43. Karaoğlu N, Avşaroğlu S, Deniz ME. Yalnız Mısın? Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinde Yalnızlık Düzeyi İle İlgili Bir Çalışma. *Marmara Med J.* 2009; 22(1): 019-026.
44. Habibi M, Hosseini F, Darharaj M, Moghadamzadeh A, Radfar F, Ghaffari Y. Attachment Style, Perceived Loneliness, and Psychological Well-Being in Smoking and NonSmoking University Students. *The Journal of Psychology.* 2018; 152(4): 226-236.
45. Cacioppo JT, Hawkley LC, Crawford LE, Ernst JM, Burleson MH, Kowalewski RB, Malarkey WB, Cauter EV, Berntson GG. Loneliness and health: Potential mechanisms. *Psychosomatic Medicine.* 2002; 64(3): 407–417.
46. Derdiyok EB. Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve alkol kullanımları arasındaki ilişki. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi,* 2015.
47. Stickley A, Koyanagi A, Koposov R, Schwab-Stone M, Ruchkin V. Loneliness and health risk behaviors among Russian and US adolescents: A cross-sectional study. *BMC Public Health.* 2014; 14(1): 366–378.
48. Segrin C, McNelis M, Pavlich CA. Indirect Effects of Loneliness on Substance Use through Stress. *Health Communication.* 2017; 33(5): 513–518.
49. Karamustafa M. Samsun Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan madde kullanım bozukluğu olan hükümlüler ile madde kullanmamış olan hükümlülerin yalnızlık düzeyleri ve benlik saygılarının incelenmesi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi,* 2017.